

آیا نمی‌دانی که خداوند از نیت تو خبر دارد؟

احمدعبداللّٰه ان در ادامه مرور سوره های کوچک قرآن کریم، بخش دوم سوره مبارک عادات را باهم تلاوت می کنیم که خداوند متعال می فرماید: «وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ. أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثَ مَافِي الْقُبُورِ وَ حُصِّلَ مَا فِی السُّدُورِ إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ، همانا او [انسان] علاقه شدیدی به مال دارد. آیا انسان نمی داند که وقتی آنچه در گورهاست برانگیخته شود و آنچه در سینه هاست فاش شود، همانا خداوند در آن روز به کارشان، آگاه است؟»

خداوند متعال در این سوره، چندین قسم یاد می کند که بگوید انسان، ناسپاس و مال دوست است و توجه ندارد که زندگی در این دنیا همیشه نیست و روزی به پایان می رسد. روزی فرامی رسد که انسان از قبر بیرون آورده می شود و نیت کارهای او مشخص و به حساب اعمالش رسیدگی می شود.

نکته اول اینکه در فرهنگ اسلامی، ثروت و مال، خیر و نیک است و علاقه به مال، امری فطری است، اما آنچه مذموم است، علاقه افراطی به مال دنیاست که باعث می شود انسان از یک سو دست به هر نوع درآمدی بزند و ازسوی دیگر حقوق واجب الهی را نپزدارد.

نکته دوم اینکه یاد قیامت، عامل هشدار به ناسپاسان و مال پرستان است، زیرا قیامت روزی است که اسرار درونی انسان ها کشف می شود و انسان به وضوح درک می کند که خداوند بر افکار و اعمال او آگاهی کامل دارد. خداوند در دنیاییز به امور مردم آگاه است، اما در قیامت، این ویژگی خبیر بودن الهی برای همه ظاهر می شود و چون خداوند خبیر است، حسابرسی او نیز دقیق خواهد بود.

حکمت

شروع با انگیزه، پایان بی نتیجه!

علیرضا وکیلی/ تقریبا همه ما این صحنه را تجربه کرده ایم؛ بعد از شنیدن یک سخنرانی، خواندن یک کتاب یا حتی یک اتفاق تلخ، تصمیم می گیریم زندگی مان را تغییر دهیم. چند روز اول، پر از انرژی هستیم؛ برنامه می نویسیم، با امید شروع می کنیم و حتی به دیگران هم از تصمیممان می گوئیم. اما هنوز مدت زیادی نگذشته که همه چیز آرام به روال قبل برمی گردد. این تکرار، فقط یک شکست ساده نیست؛ خطر بزرگ تر این است که انسان کم کم باور کند من آدم تغییر کردن نیستم. واقعیت این است که انگیزه، سوخت حرکت است، اما فرمان زندگی نیست. انگیزه، مثل شعله کبریتی است که شروع آتش را ممکن می کند، اما اگر هیزی برایش فراهم نشود، خیلی زود خاموش می شود. بسیاری از ما به جای ساختن عادت های پایدار، منتظر می مانیم، دویاره احساس انگیزه کنیم، درحالی که انگیزه، نتیجه حرکت است، نه شرط آغاز آن.

قرآن کریم نیز از همین حقیقت سخن می گوید. خداوند می فرماید: «وَالَّذِينَ هَاجَدُوا فِیْنَا لَتَنَذِرَنَّهُمْ سُلَیْمًا: کسانی که در راه ما تلاش کنند، راه های خود را به آنان نشان خواهیم داد.» (عنکبوت/۶۹) دقت کنید؛ نخست «جهاد و تلاش» آمده است، سپس «هدایت». یعنی بسیاری از گشایش ها، در میانه راه به دست می آید نه قبل از شروع.

پیامبر اکرم (ص) نیز می فرماید: «أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَیَّ اللهُ أَذْوَئُهَا وَإِنْ قَلَّ: محبوب ترین کارها نزد خدا، کاری است که استمرار داشته باشد. هرچند اندک.» این نگاه، ما را از اسارت هیجان های زودگذر نجات می دهد.

حالا چه کار کنیم؟

اگر می خواهید شوق تغییر در شما دوام پیدا کند، به جای تصمیم های بزرگ، روی قدم های کوچک تمرکز کنید. کاری را انتخاب کنید که بتوانید حتی در روزهای بی حوصلگی هم انجامش دهید.

دوم، منتظر حس و حال مناسب نباشید؛ بسیاری از افراد موفق، اول عمل می کنند و بعد انگیزه پیدا می کنند. استمرار، انگیزه می سازد؛ نه برعکس.

سوم، پیشرفت خودتان را با دیروزتان، مقایسه کنید نه با دیگران. مقایسه، انگیزه را می سوزاند اما دیدن رشد های کوچک، امید را زنده نگه می دارد.

گاهی ما منتظر یک معجزه برای تغییر هستیم. درحالی که معجزه واقعی، همان قدم کوچکی است که امروز برمی داریم و فردا هم رهایش نمی کنیم. آینده را انگیزه های بزرگ نمی سازند؛ عادت های کوچک و مداوم می سازند.

احکام

غسل زیارت شست و شوی تن برای پاکي دل

رضوان! یکی از آداب مهم زیارت که در منابع دینی به آن اشاره شده، غسل زیارت است. غسل یعنی شست و شوی کامل بدن. این کار نه تنها برای تمیزی ظاهری است، بلکه آثار معنوی نیز دارد. وقتی زائر غسل می کند، با نیت و ذکر خدا این کار را انجام می دهد و دلش را هم برای دیدار امام معصوم آماده می کند. در روایات آمده است که امام صادق (ع) به یکی از اصحاب خود فرمودند: «هرگاه به زیارت امیرالمؤمنین (ع) رفتی، غسل کن. پاکیزه ترین لباس هایت را بپوش، عطر بزن و با آرامش حرکت کن.» این نشان می دهد که پاکیزگی ظاهری، مقدمه ای برای پاکیزگی باطنی است. غسل زیارت، یکی از آداب سفر روحانی است که هم باکی ظاهری بدن را به همراه دارد و هم آثار معنوی عمیقی دارد. وقتی زائر با نیت خالصانه و ذکر خدا غسل می کند، دلش را برای دیدار امام آماده می سازد. این کار یک حرکت نمادین است، همان طور که بدن را از آلودگی های ظاهری پاک می کنیم، باید دل را هم از کینه، بدخواهی و گناه بشوئیم تا با قلبی پاک به حرم امام وارد شویم، بنابراین غسل زیارت فقط یک شست و شوی ساده نیست، بلکه یک عبادت و آمادگی روحی برای ورود به حرم مطهر است. از دیگر آداب زیارت، پوشیدن لباس پاک و تمیز و استعمال بوی خوش است. فیض کاشانی به نقل از شیخ صدوق، یکی از آداب زیارت قیور ائمه (ع) در عراق و خراسان را همین نکته می داند؛ مثلا در زیارت سیدالشهدا (ع) می گوید: «هرگاه به زیارت آن حضرت رفتی، از کنار فرات غسل کن. لباس های پاکیزه بپوش و پاره رهنه به سوی حرم عزیمت کن!»

وقتی انسان به دیدار یک شخصیت بزرگ می رود، خود را آراسته می کند تا احترام گذاشته باشد و آنجا که امامان ما بزرگ ترین شخصیت های عالم هستند، ما باید با بهترین وضع و ظاهر به زیارتشان برویم. یکی از ادب هایی که برای حضور در برابر امام معصوم (ع) لازم است، همین اهمیت به پاکي ظاهری است. پیامبران و امامان همیشه به خوشبویی و تمیزی اهمیت می دادند. بنابراین زائر هم به تبعیت از این اخلاق پسندیده پیشوایان، باید قبل از ورود به حرم، لباس تمیز بپوشد و بدن خود را خوشبو کند تا ادب حضور را رعایت کرده باشد. آن سوی دیگر غسل برای زیارت ائمه (ع)، به جنبه اجتماعی آن مربوط می شود. معمولا در تجمع ها و مسافرت ها، ممکن است بدن عرق کند و در نتیجه بوی بدن و عرق پاها و لباس آلوده زائران و... فضایی ایجاد شود که تحمل آن برای دیگران خوب و خوشایند نباشد، پس غسل زیارت، گامی برای ایجاد فضای مطلوب تر در اماکن زیارتی و در مجموعه های زائران است.

شکر

۴شنبه
۱۳۰۳شهریور
۱۳۰۳شهریور

۱۴

معارف

مروری بر ضرورت و نتایج گره‌گشایی از کار دیگران در سیره امام رضا(ع) در گفت و گو با حجت‌الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی

از گره‌گشایی خسته نشویم!

گفت‌وگو

آمنه مستقیمی/ از جلوه های الهام بخش و زیبای سبک زندگی امام رضا(ع)، گره‌گشایی از دیگران و توصیه مردم و شیعیان به این رفتار است؛ همان خصیصه ای که حضرت، هم به آن توصیه و هم خود عمل می‌کردند و باعث شد به امام رثوف و مهربان شهرت یابند. حضرت ثامن الحجج(ع) گره‌گشایی از دیگران در این دنیا را، سبب گره‌گشایی خدا از بندگان در قیامت معرفی می‌کنند. در بررسی چیستی و چرایی این توصیه با حجت‌الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی، خطیب مذهبی و کارشناس برنامه‌های معارفی صداوسیما، گفت‌وگو کرده ایم.

همراهی معنادار نماز و زکات در قرآن

در قرآن کریم که کامل ترین کتاب آسمانی است، رابطه با مردم در کنار رابطه با خدا قرار گرفته است. امام رضا(ع) می فرمایند: «قرآن که می خوانید، به چیش موضوعات دقت کنید؛ این ها حکیمانه است. ببینید خدا چه موضوعاتی را در کنار هم قرار داده است. سپس حضرت مثال می زنند که: «ببینید چقدر موضوع زکات در کنار نماز آمده است.» زکات یعنی ارتباط با گرفتاران و محرومان و نماز یعنی رابطه با خدا. این ها در ۸۸ آیه کنار یکدیگر قرار گرفته اند و پیامی مهم و زیبا را به مخاطب می‌رسانند.

جلوه عقلانیت

گره‌گشایی از کار دیگران و رسیدگی به کار خلق خدا، از جلوه های عقلانیت در انسان است. امام رضا(ع) می فرمایند: «عقل کسی است که» اخصلت در او باشد؛ اولین آن ها اینکه انتظار خیر از او می رود...» اگر چنین تصویری از ما در ذهن دیگران شکل گرفته باشد، برد کرده ایم. انسانی عاقل است که تا صحبت از کار خیر می شود، دیگران بگویند بروید سراغ فلانی، نه اینکه پنهان و ناپدید شود! باید خود را در معرض بگذاریم تا فکر مشورت، آبرو و توانایی و استعداد های ما به کمک دیگران بیاید و از آن ها گره‌گشایی کند.

حجت‌الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی:

امام رضا(ع) تا روزهای واپسین عمر وقتی برایشان غذا می‌پرند، قبل از آنکه خود میل کنند، به خدمتکاران و کنیزان و غلامان غذا می‌دادند یا خود، گرفتاری دیگران را رفع می‌کردند یا دیگران را برای رفع این گرفتاری ها، سفارش می‌کردند

حجت‌الاسلام والمسلمین سید جواد بهشتی

زمان متخصص بودند. هدف مأمون روشن بود. اومی خواست نشان دهد که امام رضا(ع) فقط به متون دینی خود بسنده می کند و در برابر دانش جهانی و چالش های فلسفی عصر، ناتوان است. او می خواست «حذف از طریق دانش» را اجرا کند. برای درک بهتر اینکه چرا این لقب برای امام به کار می رود، باید به یکی از نمادین ترین لحظات تاریخ علمی نگاه کنیم؛ مناظره با «جاثلیق» و جاثلیق، بزرگ ترین دانشمند و متکلم مسیحی در دوران خود بود که مأمون، او را به همراه انبوهی از زنجبگان به پیشگاه امام (ع) آورد تا حضرت را در تنگنای علمی قرار دهد.

در این مناظره، آنچه لیزه بر اندام مخالفان انداخت و موجب تحیر دانشمندان شد، فقط دانستن مطالب نبود، بلکه «روش برخورد» امام بود. امام رضا(ع) با تسلط کامل بر متون مسیحی و دانش های تاریخی و فلسفی، علاوه بر پاسخ به شبهات، با استفاده از استدلال های برهانی و منطقی، ریشه های اعتقادی مخالف را به چالش کشیدند. امام نشان دادند که علم ایشان، محدود

جلوه زیبای دین

اگر انسان از آنچه خدا به او بخشیده و روزی کرده است، انفاق کند، «تَنَفَّقُوا مِمَّا تَحِبُّونَ» زندگی برای او و دیگران زیباتر می شود، برای همین هم احکامی مثل قربانی کردن، ایثار، مواسات، تقسیم شادی ها و دیگران را بر خود ترجیح دادن در آموزه های دینی روایی ما در کنار نماز آمده است. این ها زیبایی دین است. تعبیر مشهور حضرت زینب (س) که در مواجهه با مصائب کریمه فرمودند: «مَا زَأْنِثُ إِلَّا جَمِيلًا»، می تواند تفاسیر مختلف داشته باشد، مثل زیبایی ایثار و فداکاری، چنان که در زیارت اربعین می خوانیم: «حضرت سیدالشهدا(ع) جان و هستی و عزیزان خود را برای هدایت و آزادی ملت ها نثار کردند.» این صحنه که کسی حاضر باشد برای نجات آیندگان، هستی خود را ببخشد، در دیده عقلیه بنی هاشم (س)، یک زیبایی خاص و جاودان است.

خوبی ها به خودمان برمی‌گردد

گره‌گشایی از دیگران رفع غم و غم‌آزان ها آثار و برکات متعدد فردی و اجتماعی دارد، اینکه قرآن می فرماید: «إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ؛ اگر نیکی کنید، به خودتان نیکی می‌کنید.»، یعنی همان آثار فردی و اجتماعی احسان و گره‌گشایی؛ اگر روابط بین افراد، عاطفی و صمیمانه و همراه با مهرورزی باشد، اول از همه خودمان آثارش را درک می‌کنیم؛ مثل صدایی که در کوه انعماس می یابد و بازمی‌گردد. در حدیث می خوانیم: «اگر به پدر و مادرتان نیکی کنید، بچه هایتان به شما نیکی می‌کنند.» کمک ما به دیگران و گره‌گشایی از آن ها حتما در این دنیا، حوادث و بلا یا را از ما دور می کند. خداوند متعال، تدبیرهای خوب را به ذهن ما می اندازد و آرامش بر زندگی ما حاکم می شود. در جامعه ای که همه در اندیشه یکدیگر هستند و غم هم را می خورند و موج مهرورزی غلبه دارد، آسیب ها و ناهجاری ها کاهش می یابد.

چرا به امام رضا(ع)، «عالم آل محمد» می‌گویند؟

به مرزهای یک مذهب نیست، بلکه ایشان به آنچه امروز ما «دانش فرا اسلامی» می نامیم، تسلط دارند. امام با زبان منطق جهانی با آن ها سخن گفتند، به گونه ای که حتی دانشمندان آن مذهب، تسلیم قدرت استدلال و وسعت دانش ایشان شدند. این دقیقا همان نقطه ای بود که نقشه مأمون نقش بر آب شد.

نکته ای که لقب «عالم» را برای امام رضا(ع) تثبیت کرد، این بود که ایشان برای پاسخ دادن به اصحاب دانش، از کتاب های خودی فراتر رفتند. امام بر آنچه امروز ما مطالعات ادیان می نامیم، تسلط داشتند. ایشان بر تورات، انجیل و علوم روز آن عصر (مانند منطق و تاریخ) تسلطی داشتند که باعث می شد در هر میدانی که قرار می گرفتند، با ابزار مخصوص آن میدان گفت وگو کنند. اگر مخاطب با زبان فلسفه سخن می گفت، امام با منطق فلسفی پاسخ می دادند و اگر مخاطب از متون پیشین سخن می گفت، امام با استناد به حقایق آن متون، حقیقت اسلام را اثبات می کردند. یکی از منابع مهمی که جلوه های علمی و مناظره های امام رضا(ع) را نشان می دهد،

کتاب «الاحتجاج» شیخ طبرسی است. در این کتاب، بخش قابل توجهی به مناظرات امام هشتم (ع) با دانشمندان ادیان مختلف (مانند جاثلیق مسیحی، رأس الجالوت یهودی و هرید زرتشتی) در دربار مأمون عباسی اختصاص دارد که با استدلال های عمیق و قانع کننده، حقانیت اسلام و امامت را به اثبات می رساند. همین تسلط کم نظیر بر علوم الهی و توانایی در پاسخ گویی به شبهات پیچیده، یکی از دلایل روشن شهرت ایشان به «عالم آل محمد» (داناترین خاندان پیامبر (ص)) است. یادداشت ما در اینجا به یک نتیجه گیری حیاتی می رسد: لقب «عالم» برای امام رضا(ع)، نشان دهنده این است که برای حفظ هویت و حقیقت، نباید در حصار دانش محدود و سنتی ماند. این درس بزرگی است برای هر طلبه، دانشجو و پژوهشگری که می خواهد در دنیای پیچیده امروز، راه حقیقت را پیدا کند. در دنیایی که دانش و فناوری می تواند ابزاری برای تحریف یا حذف هویت ها باشد، تسلط بر علوم روز، بر متون دیگر و بر روش های استدلال مدرن، دیگریک انتخاب نیست، بلکه یک ضرورت است. برای اینکه بتوانیم از آنچه به آن باور داریم دفاع کنیم، باید از دانش جهانی برخوردار باشیم؛ دانشی که در پیوند با علم الهی باشد.